

SILKEBORG-KIBERA

TUR-RETUR

Søren P. Grarup

I maj 2006 sendte Baptisternes Børne- og Ungdomsforbund (BBU) med støtte fra DUF mig til Kibera - Afrikas største slumby, som ligger i Nairobi - for at observere, suge indtryk og lære. BBU støtter det arbejde, som Evans og Rose Emasit har sat i værk og leder - Baptistkirken i slummen med tilhørende skole. Mens jeg var på besøg, boede jeg hos Anne Anhøj og Søren Skårhøj, som er i Kibera marts-juni 2006 som volontører for BBU.

Disse skrivelser er først og fremmest mit eget forsøg på at fordøje mine indtryk - dernæst en videregivelse af en fremmeds første-indtryk ved mødet med slummen og mennesker dér.

Nogle af billederne har jeg selv taget - de er ikke for gode. En del har jeg fået af Søren Skårhøj - de er bedre. Og to billeder har jeg stjålet fra Simon Skårhøj, som var i Kibera for tre år siden.

Indholdsoversigt

Fra Danmark til Nairobi	side 3
Første indtryk i slummen *	side 4
Nairobi kort fortalt	side 9
Primary School i hverdagstøjet *	side 10
Besøg i hjem i slummen *	side 14
Karen og Bomas	side 18
Safari	side 19
Søndag i Kibera Line Saba Baptist Church *	side 21
Søndagsmad	side 24
Kivandini village	side 26
Flere slum-skæbner *	side 29
Masai-marked	side 31
Farvel Kibera *	side 22
Stor tak	side 35

(De afsnit, der er mærket med * handler om slummen og om mennesker dér)

FRA DANMARK TIL NAIROBI

Jeg fik Afrika ind med modermælken. Når missionærene var hjemme på orlov, viste de lysbilleder og fortalte om Ruanda-Urundi (som Rwanda og Burundi hed dengang) så levende, at jeg kunne mærke den røde jord mellem tærne og lugte gederne på kirkebænken i Odense.

Jeg ville selv være missionær - engang.

Jeg kender alle dyrene på Afrikas savanner - fra National Geographic's TV-serier altså.

Jeg har set hundredvis af billeder og mange videoklip fra Kibera-slummen ved Nairobi. Jeg har studeret side op og side ned på nettet om samme område. For jeg har fået den spændende opgave af BBU at skrive en børnebog om børnelivet i Kibera.

Jeg er ganske godt "dus" med Afrika, synes jeg nok.

Jeg ved meget om Kibera. Og så en aften sidder jeg et sted i Silkeborg og taler med Pastor Evans og hans kone Rose fra Kibera Line Saba Baptist Church. Det er ikke så meget det, de fortæller - det er måden, de fortæller det på, der åbner et lille kighul til en verden, jeg ikke kender, et liv, jeg ikke kan forestille mig, før jeg - for det første - holder op med at begynde hver sætning med "jeg", og dernæst oplever det med egne sanser og ikke mindst eget hjerte. Jeg må til Kibera!

BBU giver mig muligheden.

Det er tidlig morgen i Jomo Kenyatta Lufthavnen, tirsdag d. 16. maj 2006. Flyet lander i nattemørke, vi går ned ad trappen i dagslys - sådan tænder solen under Ækvator. Luften er anderledes - en let krydret duft.

Pastor Evans og BBU's to volontører, Anne Anhøj og Søren Skårhøj, henter mig i Evans' Range Rover med et lappet hul i forruden. Den krydrede duft blandes med dieselos. Vejen er ujævn med store vandpytter - det er regntid, men lige nu er det blot let skyet. Trafikken er totalt kaotisk. Det er bare Nairobi.

Ikke langt fra Lufthavnen møder vi en lind strøm af folk til fods. De kommer fra slummen over 10 km. borte i håb om at finde arbejde, fortæller Evans.

Nu er vi ankommet til Golf Course 2, hvor jeg skal bo hos Anne og Søren ikke langt fra Rose og Evans. Den krydrede duft er også her. En høj mur og en stor gitterport og et par vagter beskytter estatens mod ubudne gæster. Her er nydeligt og roligt. Her er alt, hvad man behøver i Dorkas' hus, som Anne og Søren har lejet - god plads, strøm og rindende vand, køkken og bad og hushjælp ved navn Margaret. Her er rart, og jeg befinder mig godt, men huset kunne ikke lejes ud som sommerhus i Danmark - hvorfor skulle det også det?

FØRSTE INDTRYK I SLUMMEN

Så fik jeg pakket ud og hvilet lidt efter rejsen. Vi har spist frokost - dansk rugbrød vakte jubel. Og nu er det tid til mit første møde med det velkendte og ukendte land, Kibera-slummen. Vi forlader Golf Course 2 og bevæger os ud i et mylder af mennesker og minibusser. Der er en holdeplads lidt henne ad gaden. Der er råben og larm. Vi passerer en offentlig skole. På venstre side af vejen er der murede huse med forskellige butikker. På højre side skifter boder med affaldsdynger. I boderne sælges frugt og grønt, eller der pudses sko. Man kan ikke gå ud af slummen for at søge job uden at få pudset sine sko. I affaldsdyngerne står og sidder nogle børn og enkelte gamle mennesker - et par drenge sniffer lim. De er der ikke for at lede efter noget - de bor der, fortæller Evans.

Vi drejer til højre fra vejen ad en smal gyde med en høj mur på venstre side og boder til højre - mobiltelefoner, tøj, sko, transistorradioer, smykker, grøntsager - you name it. Evans går forrest. Det er svært at komme frem, for vi går mod strømmen, der er tæt, og vejen er meget mudret, så man skal træde med omtanke. Vi kommer ned til en jernbanedæmning med slidte skinner på blanke jernsveller. Jorden her er tør og støvet. Det er jernbanen fra Nairobi til Uganda, anlagt af englænderne i kolonitiden - og det er hovedvejen gennem Kibera-slummen. Her er bedre plads. Vi går til venstre.

Den krydrede duft blandes med en sødlig-sur sodet lugt - ikke ubehagelig, men markant. Den specielle krydrede lugt, der er som baggrundsduft alle vegne, må simpelt hen være den orange-grå jords lugt. (Efter min hjemkomst til Silkeborg gik jeg i krydderiskabet for at identificere den specielle lugt. Den bedste sammenligning, jeg fandt, var ingefær.) Solen brænder gennem skyerne. Lyset er skarpt, selv om det er gråvej. Jeg har været for letsindig - jeg skulle have taget solcreme på.

De billeder, der møder mig, kender jeg - jernbanen - affaldsdyngerne med de skæve lokummer på skråningen, og skurene nedenfor, hvor der bor mennesker - mange forskellige varer i boder eller på presenninger på jorden - udsynet fra jernbaneskråningen over de rustne bliktage - det blå toetagers hus, der rager op over de andre - den nøgne jord, hvor et enkelt trodsigt græsstrå lyser langt væk - sorte mennesker, nogle med pænt tøj, andre i slidte pjalter, børn med plastiksandaler eller bare fødder og gråt snavs på hænder og ben. På flere huse er malede skilte med

ordene "Chruch" eller "Christian Center". Jeg har set det hele på billeder. Jeg går som midt i en videofilm - uden lyd. Har jeg glemt mine ører derhjemme? Nej, der var råben og larm på gaden uden for slummen, og i gyden hørte jeg høj, meget høj, skrattende radiomusik fra boderne. Her er ingen, der råber højt, bare en summen som af en videomaskine sat på "mute".

Nej, nu kom der lyd på: "Awaru, awaru, awaru". En hob ivrigt hoppende, storsmilende børn belejrer de hvide besøgende med 'sangen' awaru - barne-swahili udtale af "how are you." De bliver ved, indtil en svarer: "I am fine, thank you, and how are you?" De vil gerne trykke hånd. Så tier de stille og fniser - og et nyt hold awaru-sangere tager over.

Lyden river mig ud af videofilmen - dette her er virkelighed. Jeg er i Kibera. Det er levende mennesker, der omgiver mig. Mennesker med øjne, der både ser og taler.

Nogle øjne ser tomt ud i luften og vidner om sind, der er helt forsumpet i slummen.

Andre øjne ser sig om, måske efter en ting i en bod - som når jeg selv går i supermarkedet og bare skal have et kilo havregryn. Her bor jeg - her er mit liv, og sådan er det bare.

Men der er også øjne med en særlig gnist - ja, vel er jeg her, men jeg har værdighed, og livet kan være anderledes.

Da jeg vågner op fra min video-tilstand, står vi lige ved en bod med alskens ragelse - rustne skruer, bøjede søm, ståltråd, forvredne beslag, et cykelstyr. Her går ingenting til spil - kun menneskeliv.

Og øjnene ser på mig. Nogle med totalt udslukt ligegyldighed.

Andre øjne spørger: "Hvorfor er de rige svin så nysgerrige efter at snage i vores elendighed? - gå dog hjem!"

Andre igen siger: "Hvor der er hvide, er der penge!"

Men de fleste synes at sige: "Velkommen, fremmede."

Der er en overensstemmelse mellem folks øjnene, deres klæder og måden, de bevæger sig på - de voksnes altså. Børnene røber store modsigelser, for deres ydre afspejler forældrene. Selv det mest pjaltede og snavsede barns øjne kan røbe et indre livspotentiale, der står i skærende kontrast til slummen - kan det få lov at udfolde sig?

Og så er der håret. Mange kvinder - især de yngre kvinder har fantastiske frisurer, flettede mønstre på kryds og tværs af hovedbunden. Og mange bærer klæder i stærke farver, de ser nystrøgne ud. Hvor finder disse mennesker dog denne værdighed og stolthed?

Evans skal lige hilse på nogen - det skal han hele tiden. Med stor gemytlighed præsenterer han mig for den ene efter den anden - en præst fra en anden kirke, en forælder til et skolebarn eller bare en ven. Denne gang er det en snedker. Han var elev hos Evans i det tømmerprojekt, som DUF støttede for nogle år siden. Nu har han eget snedkerværksted, og med ganske simple værktøjer frembringer han de smukkeste møbler. En glad og stolt mand viser os sit værksted. Her dufter af træspåner.

Vi forlader den støvede jernbane og går ind i en ganske smal gyde, hvor jorden igen er lidt fugtig og nogle steder mudret. Plastikstumper stikker op af mudderet mange steder. Min næse er begyndt at løbe, og mine øjne klør - jeg er ellers ikke allergisk over for noget.

Vi passerer slagterbutikken - et rødmalet træskur med åbne skodder. I åbningen hænger et halvt dyr - vistnok en ged - og en stribe komaver med vrangen ud. Fluerne muntre sig. Inde i mørket skimtes en kummefryser, og et par ledninger på en stang bag på huset fortæller, at slagteren har strøm. Vi er i udkanten af slummen.

Skilte på nogle skure fortæller, at her er frisørsaloner.

Lidt inde ad gyden smutter Evans ind ad et smuthul mellem to skure - det er stien ned til kirken og Primary School. Vi går gennem en gitterlåge og ind på en åben plads omkranset af gule og brune skure. Her ligger intet affald. Den sur-søde lugt fortager sig lidt, og krydderduften slår igennem. Vi er i skolegården.

Bag skoleskurene ses nogle etageejendomme. Skolen ligger helt i udkanten af slummen og grænser op til en estate.

Nogle lærere og en del mindre børn befinder sig i skolegården. Her er en glad atmosfære. Mange smil og legende latter. Der skal hilses raden rundt - hvis man kan, for man får hurtigt hænderne fulde af barnehænder, der vil holde i hånd. Anne kunne godt bruge tre-fire hænder mere.

Jeg hilser på head masteren på hans kontor - et lille rum med et bord, to stole og et skab.

Ud i skolegården igen. Flere børn pibler frem et eller andet sted fra. Jeg bliver senere klar over, at de kommer inde fra kirken. Det har spist frokost.

Jeg bliver budt en stol at sidde på - én er jo gæst.

Efter at have siddet stille lidt, mærker jeg at det klør på mine ankler. Jeg kigger efter, om jeg har fået utøj. Der er intet at se - ingen bid, men det klør. Mine sko og sokker er meget støvede - det er slumstøvet, der bider.

Evans følger mig rundt i alle klasser for at præsentere mig og fortælle om mit ærinde. De rejser sig og står pænt, når vi træder ind i en klasse. Der bliver hilst. Og de sætter sig ikke, før de får lov.

Disciplin, men på en varm og venlig måde.

Til sidst viser Evans mig kirken. Gennem en smal gang med et ganske lille klasserum på hver side kommer vi ind i et stort blikskur med cementgulv. I den ene ende er der en forhøjning som en platform. Lidt rodet står nogle bænke skubbet sammen i den anden ende og der står nogle få slidte skoleborde.

Skolebordene både her og i klasserne er simpelt sammentømrede brædder - bord og bæk hænger sammen. Man kan stadig se, at de engang har været malet i klare farver.

Evans fortæller, at den ende af kirken, hvor platformen er, er det hus, som Simon Skårhøj forærede kirken, da han var voluntør i Kibera.

Vi forlader Primary School og går videre til Secondary School. Den ligger længere inde i slummen. Et skilt på et blåmalet træskur påstår, at her er et hotel. Evans fortæller, at det leverer maden til Secondary School.

Gyden bliver lidt bredere. Der løber en åben kloakgrøft i den ene side. Papir og plastik stikker op af jorden overalt.

Evans peger på en plasticpose, jeg skal styre udenom. Det koster penge at besøge et lokum i slummen. Der er ca. 400 til 1,2 mio. mennesker. Så en plasticpose, der kan kastes ud i nattemørket, er en billigere og lettere løsning. Det har jeg læst et sted.

”Awaru, awaru, awaru ...” - børnene springer ud fra affaldsdyngerne, efterhånden som vi kommer frem - men gederne bliver bare stående og gumler.

Vi kommer forbi en stor tom plads til venstre. Ejeren er vistnok politiker. Han vil ikke bygge skure på den og vil ikke leje den ud. Men Evans vil gerne købe den en dag for at bygge en ny og bedre skole. Vi beser grunden. Den ligger ned til Nairobi Dam. Der er nu ikke meget dam over den. For den er opsamlingskloak for hele området og er omdannet til en sivbevokset sump. Men det grønne pynter - og ... det går op for mig, at det først er her, jeg hører fugle i slummen. Bagest på grunden er et langt skur med et stort halvtag. Det er et pottemagerværksted. Vi går videre.

Foran os står to små tykke børn med bare fødder og alt for småt tøj. De holder hinanden i hånden. De siger ingenting, smiler bare med stive smil og tunge øjne. Den mindste har en byldagtig gevækst ved det ene øje.

Pludselig er vi ved en blåmalet port. Evans banker på, og en lille luge går op. Porten bliver åbnet indefra, og vi træder ind i en helt anden verden. De gul- og brunmalede blikhuse står ret op og ned. Her er rent og pænt og endda grønne planter i små bede. Det er ikke nytteplanter, men prydblomster. Store drenge eller unge mænd i beige og brunt jakketøj og med slips, og piger og unge kvinder med beige nederdel står i små klynger og taler

alvorligt eller smågriner. Vi er på Secondary School - gymnasiet. Her er en umiddelbar atmosfære af vilje og stræben mod noget andet og bedre end slummens elendighed.

En af bygningerne er i to etager med en svaegang. Herfra kan man se ud over slumtagene og langt ned ad gyden til begge sider.

Igen præsenterer Evans mig for lærerstaben og for nogle klasser. Han fortæller dem, at jeg gerne vil besøge nogle hjem i slummen, hvis nogen har lyst til at invitere mig. Inden vi forlader skolen, har jeg en invitation fra en ung mand med briller og meget alvorlige øjne.

Inden vi skal videre er jeg nødt til at benytte skolens toilet. Der er cementgulv, et firkantet hul i midten med to trædeforhøjninger omkring. Det lugter af latrin - selvfølgelig - men gulvet og væggene er ganske rene.

Vi forlader Scondary School og fortsætter lidt hen ad strædet, som åbner sig lidt imod en bro over et vandløb. Det er vistnok Ngong River - et naturligt vandløb, der er omdannet til åben samlekloak. Ved et hushjørne ligger en fed so, og gederne huserer også her, men her kan de ikke helt hamle op med det grønne omkring vandløbet - eller også kan de bare ikke ballancere på den mudrede skråning ned mod vandet.

En meget tyk, smilende mand sidder på en stol. Vi hilser på ham. Jeg har hørt om ham - det er ham, der ejer alle gederne. De sover inde i hans hus om natten. Han ejer også en forholdsvis stor butik i slummen og tre matatuer (minibusser), der kører i Nairobi. Det er ikke let at gennemskue, om han er en slags slum-mafiaboss eller bare en klog særting. Evans kalder ham sin ven - han har givet Evans mange råd og fiduser, da Secondary School skulle bygges - og de taler gemytligt med hinanden.

Vi går over broen - man skal se, hvor man sætter fødderne, for nogle planker er knækket, andre mangler helt. På den anden side deler vejen sig i to, så der dannes et lille torv. Vandrør ligger blottet ovenpå jorden. Der er boder med levende høns, grøntsager, spraglet tøj, komaver og fisk - ganske små, tørrede fisk og affilletterede fiskeskeletter med hoveder.

Der er ved at komme gang i små gryder med trækul, som gør det ud for komfurer. Nogle steder bages en slags pandekager - de kaldes chapati - og nogle trekantede brød, der ser ud, som om de er fyldt med et eller andet.

Vi går en anden vej op til jernbanen. Der er kommet flere mennesker, og vi går igen mod strømmen. Folk er begyndt at vende hjem. De, der går her nu, er sandsynligvis dem, der ikke fik arbejde i dag. Alvorlige eller skuffede øjne.

I gyden op til asfaltvejen bliver pladsen trang. Her er stadig lige mudret, selv om det ikke har regnet i dag. Klokken er henad fem.

I affalddyngerne er børnene og de gamle der stadig. Så vidt jeg kan se, er det de samme, som da vi gik ned ved middagstid - de bor her jo.

Der er kommet en anden vagt ved porten. Han smiler og hilser venligt. Han vil gerne snakke og skal høre, hvem jeg er og hvor jeg kommer fra. Han hedder Chris - eller altså Christopher.

Anne og Søren og jeg hilser af med Evans og går ind i huset ved porten. Evans fortsætter ind i staten.

Jeg føler mig umådelig støvet over hele kroppen. Et brusebad gør godt. Jeg kan vaske slummen af udenpå. Men indeni hvirvler slummens mange indtryk rundt i en uhåndterlig sky af sørgmunter forvirring. Alle disse øjne - jeg vil aldrig kunne slippe dem, eller de vil aldrig slippe mig.

Jeg er grundigt sulten, og klokken halv syv går vi hen til Rose og Evans. Cikaderne synger højlydt, som om hele verden har fået tinnitus. Evans' vagthund Rex tager imod os med logrende hale og snuser venligt til os - men den er tydeligt nok obs på vore attituder. Rose har tilberedt et overdådigt måltid med traditionelle afrikanske retter. Jeg kan ikke lade være med at tænke: "Bare vi kunne dele med nogen!" - selvfølgelig tænker jeg det, tænker jeg, jeg har jo lige været i nede slummen. Men hvorfor tænker jeg ikke sådan, lige så selvfølgelig, når jeg sidder i den hjemlige danske overflod? Det klør stadig lidt på den ene ankel og i venstre øje.

NAIROBI KORT FORTALT

Onsdag d. 17. maj gik turen ind i Nairobi. Jeg undlader de nøje beskrivelser her. Dem kan man læse i enhver turistinformation på nettet - bortset fra, at Nationalmuseet og National Archive begge var lukket p. gr. a. renovering. Det kan kun læses på et skilt ved billetlugen.

Fire ting tror jeg dog skal opleves - dem har jeg ikke læst beskrivelser af: 1) Trafikken og transportmidlerne i Nairobi - taxa, matatu (minibusser), bybus - nyrebælte anbefales, hvis nogen skulle få lyst selv at prøve. 2) Den åbenlyse forskel på rig og fattig - det ses både på klæder og på bygninger. 3) Forskellen på Centrum og forstæderne (for ikke at nævne slummen) - gaderne i centrum ser ganske nyfejede ud, og man smider ikke sit tyggegummi på fortovet. 4) De handicappede - man ser ikke svært handicappede i slummen, måske et par skæve ben. Inde i centrum møder man dem i trehjulede håndcykler, eller

siddende på et tæppe med tiggerskålen. Bl. a. mødte vi en spedalsk uden fingre og tæer.

Vi var inde i City Market - en stor hal med boder på gulvet og på balkonen hele vejen rundt. Her sælges frugt, grønt, blomster, tøj, og ting og sager. Anne købte et par sorte træfigurer - to høje, meget tynde mennesker - for 300 shillings - hun kan prutte om priser! Jeg slog til og købte også to i hendes kølvand. Og så købte jeg et perlearmbånd for 150 shillings.

Ellers er Nairobi C en almindelig myldrende storby med banker, restauranter, parker, ambassader o.s.v. - og en banegård fra kolonitiden, hvor der kommer tog, der også er fra kolonitiden. For resten så vi kun ganske få hvide i byen - jeg havde nok ventet flere.

PRIMARY SCHOOL I HVERDAGSTØJET

Om morgenen torsdag d. 18. maj 2006 går vi igen ned i slummen, denne gang fulgt derned af to af de unge fra Secondary School.

(Det er en fast regel, at hvide volontører og gæster ikke går ned i slummen uden en lokal ledsager - af sikkerhedshensyn. Kriminaliteten er høj, og volden kan være grov. Men på intet tidspunkt følte jeg mig på nogen måde truet eller utryg blandt mennesker i slummen - derimod oplevede jeg anderledes ubehagelige attituder over for os hvide nogle steder inde i Nairobi, hvor vi færdedes den mellemliggende dag og et par dage senere.)

Jeg skal opleve Primary School i hverdagstøjet. Og så skal jeg efterkomme hjem-invitationen fra i forgårs.

I dag er der virkelig pres på strædet ned til slummen. Det er morgen, og strømmen af mennesker, der skal ud at søge arbejde, er tæt. Strædet er næsten lige så mudret i dag som for to dage siden, selv om det ikke har regnet.

Jernbanen er mere støvet end sidst. Min næse løber og øjnene klør. Det prikker på anklerne.

Vores ledsagere går rask til. I dag skal vi ikke lige hilse på en masse mennesker - bortset fra "Awaru-koret", der popper op alle vegne.

Vi er hurtigt fremme ved Primary School.

Lærerne og nogle få elever er ankommet.

Nogle af lærerne og Anne og Søren giver sig til at lege med børnene. Bortset fra hudfarven og tøjet (nogle har brune, andre blå skoleuniformer - men mange har bare det slidte tøj, de nu har) så ligner de fuldstændig danske børn - lige så søde og sure, drilske og nærtagne, vågne, trætte, pjattede, generte, frække, fnisende ...

En dreng er faldet og har slået hul på knæet. En af de store elever er på pletten med en førstehjælpskasse, og en af lærerne hjælper med

at rense såret meget omhyggeligt.

Der kommer stadig flere børn, og ca. kl. 8 (måske kvart over - "African time") begynder timerne. Jeg får lov at sidde med i en femteklasse - som "en flue på væggen" - en vel stor flue!

Der er 13 børn i 12-13 års alderen. Læreren repeterer på tavlen lektionen fra i går - arealet af en trekant. I dag handler det så om rektanglet - hvordan man regner "baglæns" og finder en side, når man kender arealet og den anden side. Eleverne finder hæfter og skrivetøj frem - nogle har et blikpenalhus med farveblyanter og flere skrivetøjer, andre har bare én kuglepen eller blyant. I lokalet kan jeg se fem skolerygsække - to nye og tre meget slidte. De fleste har deres grej med i en plasticpose.

Lektionen gennemgås på tavlen, og læreren er

meget omhyggelig med at få alle til at forstå. Koncentrationen er høj, højere end jeg ville forvente i en dansk femteklasse. Nu skal eleverne regne opgaver hver for sig. Udefra kommer mange lyde - man kan høre de andre klasser - en ivrig voksenstemme forklarer noget på swahili, en hel klasse læser i kor, og de små klasser synger af karsken bælge. Koncentrationen holdes i 5. klasse. Læreren går rundt til den enkelte og hjælper og kontrollerer - alle skal med.

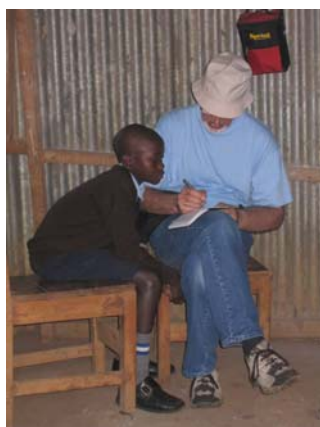
En af pigerne skal dividere 96 med 6 og begynder at sætte 96 streger i sit hæfte. Læreren viser hende, hvordan hun skal opstille et divisionsstykke - det er svært at forstå.

Samwa (en dreng) begynder at virke lidt fraværende på "jeg har forstået det"-måden. En anden gaber. Koncentrationen begynder at dale. Men der arbejdes.

Samwa bliver kaldt til tavlen og skal regne en opgave. Han regner forkert - bredden = 20 cm.

Mange markerer. Christina får lov at prøve. Hun regner rigtigt, men der er stadig en fejl - bredden = 10 m. Ivrig markering. En tredje retter - bredden = 10. Endnu ivrigere fingre i vejret, og den fjerde retter rigtigt - bredden = 10 cm. Alle skriver i hæfterne. Samwa kigger hos sidemanden.

Kl. 9,45 er der frikvarter til kl. 10,20.

I Frikvarteret når jeg at interviewe Samwa - eller Dishon Samwa, som han rigtigt hedder. Han er 14 år - er kommet sent i skole. Hans far døde, da han selv blev født, men han har sin mor, som tager forefaldende arbejde. Hans bror Luke på 18 år gik ud af 8. klasse p. gr. a. skolepenge, og søster Judith på 16 stoppede i 7. klasse. Hjemme må Samwa arbejde, vaske tøj og lave mad - han vil gerne lære at tilberede en kylling. Han står op kl. 6 sammen med solen og går i seng ved 20-tiden. Hans drøm er at blive elektriker (han har noget elektronisk grej derhjemme, som han leger med) så kan han tjene penge, så han kan bo i et hus lige uden for slummen. Familien kommer fra "Western" - den vestlige provins i Kenya. Samwa har været der og har en ven derude. Så har han en én ven i Kibera - de spiller fodbold og læser bøger sammen.

Klokken ringer ind til time. Jeg sidder med i 7. klasse. Der er 10 elever, som jeg anslår til alderen 13-15 år - 7 drenge og 3 piger. Rummet er ganske lille, og skolebænk-bordene står i to rækker på langs af rummet og efterlader kun en smal gang til læreren ved tavlen. De har Social Education. I dag handler det om ægteskab. Både gode kristne moralske principper og Kenyas love om ægteskab gennemgås (bortset fra, at flerkoneri, som er tilladt i Kenya, ikke nævnes - én mand og én kone!) Både lærer og elever virker engagerede. Der lægges meget vægt på den gensidige respekt - og manden må ikke slå sin kone, eller sine børn. Det afføder et spørgsmål fra en af drengene: "Hvad så, hvis hun ikke gør, som han siger?" Svar: "Så må de tale om tingene, og manden skal lytte til, hvad konen gerne vil." En pige henne ved bagvæggen vender sig med et sejrende smil og slår smut med øjnene.

"Døren til toilettet burde være lukket," bemærker læreren - en kraftig ammoniakdunst smyger sin ind i lokalet. En stor elev i pænt tøj - Michael - smutter uopfordret ud og lukker døren. Der bliver klappet. Og undervisningen fortsætter med mange spørgsmål og svar. Der bliver klappet af gode

svar. Michael har mange rigtige svar. Læreren gennemgår hver elevs notater både for indhold og retskrivning.

En anden lærer kommer ind og overtager undervisningen. Næste time er CRE - Christian Religious Education. I dag handler det om "integritet" - den kvalitet at være til at stole på og være ansvarsbevidst, og ikke at vakle i moralsk dømmekraft. Læreren følger bogen meget nøje, skriver af fra den på tavlen. Hun virker lidt uforberedt, eller også mangler hun personligt engagement i det, hun underviser i. Det påvirker klart elevernes engagement i timen.

Nogle bibeltekster skal læses højt. Michael slår hurtigt op og læser smukt. Igen er han den med de "rigtige" svar. Det var da vist også ham, der kom med førstehjælpskassen i skolegården.

Kl. 11 er der igen frikvarter, og jeg får lejlighed til at interviewe Shazmi fra 7. klasse - en 13 årig pige med meget levende, skælmske øjne (det var hende, der slog smut med øjnene i klassen). Hun har både sin mor og far samt en bror på 3 år, som går i babyclass i skolen. Hun har fået the og brød til morgenmad, får frokost i skolen, og ris og kød til aftensmad - helst kylling, men det er ikke hver dag, de får kød. Hendes mor arbejder i lufthavnen, guider passagerer til og fra flyene. Hendes far arbejder i byen. Hun kan godt lide at læse bøger - især spændende eventyr. Shazmi har tre veninder i slummen. De leger ofte gemmeleg. Og så spiller hun volleyball. Hun drømmer om at blive journalist på TV, tjene penge og bo et andet sted end i slummen, så hun kan tage sig af sine forældre på deres gamle dage. Kibera er ikke et godt sted.

Det bedste hun kan tænke på er at få en uddannelse. Det værste hun kan tænke på er, hvis hun skulle blive gift, før hun er færdig med skolen.

børnene med stor umage gør efter. Hele kroppen og fingre og tæer og ansigt får en omgang. Lidt efter kommer nogle lidt større børn til.

Der er nok et halvt hundrede børn i skolegården nu. Tre bildæk bliver rullet frem, og børnene stiller op på tre rækker. Så skal der løbes bildækstafet - gennem bildækket og om bag i rækken. Så bliver der kæmpet - håndbrydekamp - hovedbrydekamp o.m.a. Der bliver grinet meget.

Et par sort-hvide kragefugle flyver over skolegården i retning mod sumpen. Det er de første vilde fugle, jeg observerer i slummen.

Næste time begynder kl. 11,15. Skolegården tømmes, men straks efter kommer de mindste ud igen - ca. 3-6 årige i babyclass og preschool. De marcherer på række og geled, mens de synger: "If I die let me die in the army ... I'm a soldier in the army of the Lord." Efter et par rundture i skolegården skal der gymnastikkes. Lærerne viser på skift forskellige øvelser, som

Ved skolens halvåbne gitterport står en pige på måske 5 år i snavset sweater, en alt for kort nederdel og slidte plastiksandaler. Hun står bare og kigger med tunge øjne på alle de andre børn. En lærer lukker porten, og pigen trækker sig tilbage. Derefter skal børnene i små grupper "bygge huse". De finder sten, som de markerer husene med. En strikket bamsedukke bliver lagt til at sove i et af husene. Og tre piger spankulerer stolt rundt med hver sin bamsedukke bundet på ryggen. Et par af pigerne har meget flotte fletninger med spraglede træperler i. Pigen fra porten sidder nu på den smalle sti

mellem nabohuset og trådhegnet, der afgrænser skolegården. Hendes tunge øjne bare kigger og kigger (- en hundredelap for hendes tanker!)

Evans, som er ankommet til skolen, viser mig en to meter bred stribe jord bag skolebygningerne ind mod estatens. Her gror et par bananplanter med endnu små grønne bananer på - et par planter kaldet 'bathing sponge', hvis agurkeagtige frugt bruges som en slags engangsvaskeklud - nogle græskarplanter og papayatræer. Men det meste af stykket er overgroet med græs. Planen er, at det skal dyrkes mere intens.

En flok klireagtige fugle flyver højt over vore hoveder med kurs mod sumpen.

Et par kvinder og et par unge mænd (vistnok fra Secondary School) kommer ned i skolegården, bærende på store gryder.

Kl. 13,00 ringes der ud til frokostfrikvarter. Alle børn samles i kirkesalen. Der bliver serveret varm mad. I dag er det ris og spinat, I morgen skal de have ugali (en fast majsgrød) og bønner, og i overmorgen noget tredje. BBU har skaffet midler, så børnene i Primary School i et helt år kan få et måltid mad midt på dagen - for manges vedkommende er det måske det eneste måltid, de får. Der bliver spist med stor appetit.

BESØG I HJEM I SLUMMEN

Vi forlader Primary School, inden børnene har spist færdig. Evans fører an til Secondary School. Flere steder på jorden ligger opsprættede papirsække eller presenninger med gule plantetrævler lagt til tørre. Evans forklarer, at det er en af ingredienserne til den lokalt bryggede øl. Her brygges meget øl.

Mit digitalapparat er løbet tør for strøm - jeg må klare mig med øjnene. Det passer mig egentlig udmærket. Jeg har hjemmefra vedtaget, at jeg ikke vil ligne en japansk turist, der oplever alting gennem en linse for bag efter at se, hvor jeg har været. Jeg vil opleve. Søren kan måske fotografere for mig.

Et par kvinder - den ene ser ret gammel ud - sidder på plastikkasser og ordner nogle grøntsager. Idet vi passerer dem, rækker de ud efter mig og lader fingere glide ned ad min arm. De siger noget på swahili. Den gamle kigger undersøgende på sine fingre. Evans forklarer: De har aldrig før rørt ved en hvid.

På skolen bliver vi - Anne og Søren og jeg - vist ind på lærerværelset, et lille rum foran head masterens kontor. Her står en lille sofa og et lavt bord, og på den anden side et skab med mange rum med hængelåse på. Rose er her også.

Vi skal alle fem have frokost her og bliver spurgt, om vi vil have Fanta eller cola til maden. Jeg spørger, om jeg ikke bare kan få vand. Der er ikke drikkevand, kun Fanta eller cola - jeg vælger Fanta.

Et par elever kommer med fem portioner chapati med brune bønner. Chapati er en slags madpandekager. Vi må spise med fingrene - på afrikansk - men det er nu ikke så svært. Det smager godt og mætter meget. Evans har været rundt for at spørge, om der var flere, der ville invitere mig hjem. Han har også opfordret eleverne til at skrive deres livshistorie ned til mig.

Efter frokosten kommer to unge mænd - friske, smilende fyre - og spørger, om jeg vil hjem at se deres hjem. De har lige en fritime, så hvis vi skynder os, kan vi nå det med det samme.

Jeg følger med Victor og Harrison. Vi går over broen og holder til venstre. Lidt efter drejer vi ind ad en anden meget smal gyde. Den er nærmest bare en kloakgrøft, og man må balancere på kanterne. Vi krydser rundt mellem blikskurene. Jeg er allerede faret vild. Viktor byder mig indenfor. Vi kommer ind i et rum på ca. 3 gange 4 meter. Lige indenfor døren til højre står en lille

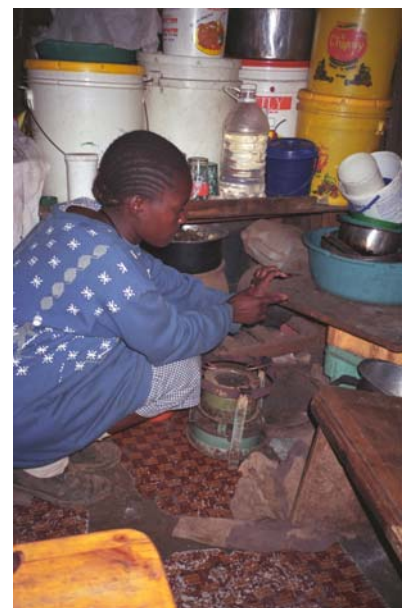

(Disse to billeder fra et slumhjem har jeg lånt af Simon Skårhøj)

der en seng. Væggene er beklædt med avispapir og langs langvæggene er der opstablet plastik- og trækasser og blikdåser og en del løse genstande - bl. a. et par små olielamper bestående af en dåse med en væge. Det ser lidt rodet ud, men alt er holdt rent.

Viktor kalder ind bag forhænget, og en kvinde kryber ud. Hun er enten meget træt og søvnig, eller også er hun syg. Hun hilser sløvt og siger ikke mange ord. Det er

sofa op ad væggen. Foran den et lille lavt bord. På den anden side af bordet en taburet og til venstre (ved siden af døren står en stol. Et rødt forhæng deler rummet midt over. Jeg ved fra mine forstudier, at bag forhænget er

Viktor, der fører ordet. Der bor fem personer i huset her. De er venner til Viktors onkel, og Viktor bor hos dem. Viktor selv er forældreløs.

Jeg takker for gæstfriheden, og Harrison fører an på den videre færd. Gennem stræder og gyder, over små pladser, langs en dyb grøft, over en spinkel bro, ind gennem en gård, over en planke over en anden grøft, ind ad en port, gennem en gård med cementgulv, videre ad en lille sti, og ind ad en kloakgrøftegyde med en smal flisesti ved siden. Nogle børn er ved at hjælpe deres mor med noget vasketøj i plastikbaljer, som lige kan balancere på den smalle sti - men de skal lige hen og hilse på: "Awaru". Her bor han. Harrison åbner døren og går først ind og veksler et par ord med en kvinde. Det er hans mor. Hun tager imod mig med stor venlighed - smilende og med varme, intelligente øjne - hun minder mig om min egen mor. Hun hedder Beatrice. Hytten er indrettet præcis som den første, jeg besøgte, bortset fra, at der er to stole over for sofaen. Men var dér rent, så er her skinnende rent. På alle møbler ligger hængende pynteduge. De er stærkt gulgrønne, næsten selvlysende, og de lyser faktisk op i det mørke rum. Et par blå petroleumslamper hænger på væggen ved siden af døren. En onkel og en anden ung mand kommer til og tager plads. Beatrice taler fint engelsk og svarer villigt på spørgsmål. Hun spørger, om jeg vil have en kop the. Jeg spørger lidt dumt, om det er afrikansk uhøflighed at sige nej, men det er helt OK. Beatrice virker helt genert, da jeg bemærker, hvor imponeret jeg er over, at komme fra den snavsede gyde og ind i et så skinnende rent hjem. Onklen siger: "Du kan have et rent hjerte, men så må du også have en ren krop, og for at have det, må du have et rent hjem - det hænger sammen." En kort lektion i afrikansk, logisk sammenhæng mellem ånd og materie, og en overraskelse for mig, der er flasket op med, at det er det indre, det kommer an på. I dette hus bor der også fem personer. Jeg spørger, hvor de sover, og onklen forklarer. I loftet hænger en sammenrullet madras, lige til at fire ned, når bordet er sat over på nogle stole. Jeg spørger onklen, om det er uhøfligt af mig (jeg er jo kun en dum dansker, der ikke kender afrikansk kultur) at spørge om lov til at se ind bag forhængen. Med et venligt smil siger han, at der er næppe mange kvinder, der vil vise mig det, for dér er den eneste smule privatliv, man har i slummen. Jeg lader være med at spørge.

Vi hilser af, og alle giver mig varme håndtryk og ønsket om Guds velsignelse med på vejen.

Ude i grøftegyden igen har jeg en følelse af at have været i noget nær et kongeslot.

Vi er nærmere ved Secondary School, end jeg troede. Men vi kommer tilbage af det andet stræde, der fører hen til broen. Jeg ved ikke hvordan, men vi kommer til at tale om stammer. Victor og Harrison undrer sig over, at stort set hele Danmarks befolkning en én stamme (efter antropologiske definitioner). De tilhører begge Luhyo-stammen. "Luo?" gentager jeg spørgende (det er det eneste stammenavn jeg kan huske - der er over 40), og de griner lidt af min vankundighed. Luhyo er vist "finere" end Luo - de er lysere i huden. Luo'er er meget sorte. Kikuya er den største stamme i Kenya, dernæst kommer Luhyo og på tredjepladsen Luo, Men Luo'erne er flest i slummen. Masaierne er en af de mindste stammer - alligevel indtager de en stolt særstilling i den kenyanske kultur. Jeg kan mærke, at jeg slet ikke forstår rækkevidden og dybden i deres stammestolthed. Det handler bl. a. om at høre til en gruppe i et Afrika, hvor nationalstater er en europæisk påduttelse.

Rose, Søren og Anne venter på skolen sammen med Brighton (ham med briller og alvorlige øjne) og David. Dem skal vi nu besøge alle sammen. Vi går samme vej tilbage, som jeg lige er kommet ad, men går længere - meget længere. Også denne gang krydser vi over grøfter og ind mellem hytterne. Og også her kan børnene synge "Awaru."

Kibera-slummen (markeret med rød streg) snor sig ca. 5 km. Ø-V og 1- 1½ km. N-S. Den består af flere landsbyer - nogle er markeret ovenfor. Her bor 1,2 mio mennesker (I Nairobi i øvrigt bor 2,5-3 mio.) De grønne prikker er Kirken og Primary School (th) og Secondary School (tv). Den blå markering NØ for slummen er Golf Course 2, estaten hvor Evans og Rose og Anne og Søren bor.

Iflg. David og Brighton kommer vi gennem flere forskellige landsbyer med hver sit navn - for en fremmed er slummen bare én stor masse, og hvordan de lokale kan kende landsbygrænserne, er lidt af en gåde. Stiller man øjet skarpt, kan man dog godt se, at der er forskel på husenes standard fra det ene område til det andet.

Soweto i slummens

østende, som vi kommer fra, er meget fattigt. Vi passerer nogle lange lerklinede huse, der ligger på lige rækker. Mange af husene her er lerklinede, og der gror grønne planter og buske. Flere steder er der anlagt små haver både med nytteplanter og blomster. Der er ingen geder i Olympic, slummens vestligste del. De blev forbudt af myndighederne for nogle år siden, derfor kan her være grønne planter. Rose fortæller, at det der bor mange nubiere i denne del af slummen. Nubierne var dem, der kom først til Kibera, da her stadig var skov (Kibera betyder skov). De havde kæmpet på engelsk side under 2. Verdenskrig og strandede i Kenya. I stedet for at hjælpe dem hjem, gav englænderne dem en stump jord, de kunne slå sig ned på. Derefter kom flere til fra andre stammer fra mange egne af Kenya og slog sig illegalt ned - sådan opstod slummen. Mange af deres efterkommere bor stadig i slummen. De fleste nubiere er muslimer, og vi passerer et par moskeer - almindelige skure med et skilt - ligesom kirkerne i slummen.

Brighton bor i et lerklinet hus, der ligger sammenbygget med andre huse med udgang til en fælles gård. Inde i gården er der ret ryddeligt og rent. Nogle kvinder hænger vasketøj op på en tørresnor i det modsatte hjørne af gården. Inde i huset, hvor Brighton bor, er der også skinnende rent. Han byder os ind, og i døren hvisker Rose til mig: "Pastor, du skal bede en bøn for hjemmet, vi besøger." (Hovsa, det skulle jeg måske også have gjort de to første steder.) Brightons mor, Mary, er hjemme. Hun er en kraftig dame, og det er tydeligt, at hun ikke er rask. Hun har sukkersyge og kan ikke arbejde. Hendes øjne er tydeligvis dårlige. Hun hilser hjerteligt på os, og inden vi sætter os, beder jeg en bøn for hjemmet og familien her. Huset er større end de to andre huse, jeg har besøgt. Her er forhæng til to sider, men her bor også 9 mennesker. Brighton fortæller deres historie, hvordan de havnede her. De kom fra en landsby i Western, men faderen (som vistnok stadig lever i landsbyen) blev sindssyg, og moderen måtte tage til byen for at søge arbejde. Børnene flyttede med. Nu sidder de fast i slummen p. gr. a. pengemangel. Brightons ældste bror er gift. Han har somme tider arbejde, så han kan hjælpe lidt. En ung kvinde kommer ind og smyger sig så ubemærket som muligt bag om selskabet. Hun skal hente noget bag forhænget til venstre for mig. Jeg får et lille glimt ind i det private rum. Sengen er dækket af et spraglet tæppe. Kasser, kufferter, blik- og plastikdåser og pakker i karduspapir er stablet højt langs væggen. Brighton fortæller videre. Han

stiler efter at blive advokat - hvis han kan skaffe penge til studierne. Vi taler lidt om ro til at studere, og om lys at læse ved. Meget kan klares, og man kan klare sig med lidt, når man vil. Og Brighton vil.

Vi siger pænt farvel. David går foran ad stier og stræder. Vi må springe over en bred grøft og klatre lidt ad stejle stier. Vi passerer nogle kvinder i færd med at vaske tøj. Andre er begyndt at tænde op i deres små pletter til trækul - sådan en hedder en "jiko".

David byder os indenfor i sit hjem - et almindeligt blikskur. En kvinde og en yngre mand tager venligt imod os. Rose blinker til mig, og jeg beder igen en kort bøn for hjemmet og familien, der bor her. David rækker mig et brev og beder mig læse højt. Han har skrevet sin livshistorie ned. Det kniber mig at læse i det dunkle rum, og David tager papiret. "Jeg forsøger," siger han. Rose siger, at David har meget let til tårer, når han skal fortælle om sit liv. David er forældreløs, den ældste i en søskendeflok, hvoraf de fleste er døde. Selv har han været helt nede at vende i skidtet med narko og druk, men en onkel greb fat i ham og sendte ham til nogle venner i slummen. Her bor han nu. Han fik kontakt med kirken for et par år siden og er nu en af de ledende unge dér. Han er en glad ung mand, der virker oprigtig taknemlig for livet og for de (små) muligheder, han har fået - et hjem, kirken, skolen. Det er Davids drøm at få en uddannelse, der sætter ham i stand til at hjælpe dem, der "sejler i den samme båd, som han har sejlet i - det samme desperate liv."

Brighton og David følger os videre gennem slummen. Vi kan ikke nå at gå hele vejen tilbage, før det bliver mørkt, for vi er helt oppe i den anden ende af Kiberaslummen, næsten helt oppe ved Ngong Road Forrest. (Anne fortæller, at der i skoven er et spejdercenter, hvor hun og Søren har arrangeret spejdertur for spejderne i kirken.)

Vi finder en bredere gyde, og kommer ud på en rigtig vej. Her ligger murede huse i

rækker. Her er boder af lidt bedre standard end i den anden ende af slummen. Alle vegne steges og koges på jiko'er eller på parafinblus. Nogle regner dette område med til slummen. Egentlig er det en estate, men den er ret forslummet - dog bedre end blikskurene.

Vi har travet et godt stykke vej, før vi kommer ud til en asfaltvej, Kibera Drive. Der er lang vej for vore ledsagere at gå tilbage, og de kan med fordel tage en matatu et stykke vej. Jeg giver dem 50 KSH til en matatu (jeg tror nok, at de gik for at spare pengene.) Rose og Anne og Søren og jeg tager en matatu til Mbagathi Way, hvorfra vi går det sidste stykke vej til Golf Course 2. Vi er hjemme kl. ca. 18 - grundigt trætte, for vi har travet rigtig mange kilometer ad Kiberaslummens stræder og stier og grøfter.

KAREN OG BOMAS

I den vestlige udkant af Stornairobi på den anden side af Ngong Road Forrest ligger Karen - et helt distrikt, der er opkaldt efter Karen Blixen.

Fredag morgen (d. 19. maj.) sætter vi (Anne, Søren, Evans og jeg) kurs mod Karen Blixens farm i Karen. Den skal man jo se, når man som dansker gæster Nairobi.

Først skal vi lige ind omkring den kostskole, hvor Rose og Evans' yngste søn Erik går. Vi møder først rektor - en stor, venlig mand, som viser os skolen. Rektor er forfatter til alt, hvad der hedder matematikbøger til primary school i Kenya, Tanzania og Uganda. Han virker som en meget ydmyg mand. Evans og han taler kollegialt og kammeratligt sammen. Vi hilser på Erik og ser hans sovesal og opholdsrum. Det er en ny skole med plads til 200 elever. Der er 8 elever og 8 lærere + en køkkendame. Men når Eriks hold har været til eksamen og har fået topkarakterer, vil flere søge netop den skole for dens kvalitet.

Vi kører videre til Karen Blixens farm. Ad en lang grusgang gennem den smukke park når vi frem til det store stuehus. Alt - både udenfor og indenfor - kender jeg fra Karen Blixen-filmen "Out of Africa". Noget af interiøret i huset er originalt, men noget (vistnok det meste) er fra filmen.

Her er meget smukt, og man forstår godt, at Karen Blixen slet ikke havde lyst til at forlade dette sted.

Det har ikke meget med mit Akfika-ærinde at gøre, men det er da meget sjovt at være her.

Vi Kører tilbage ad Langata Road og samler Rose op på vejen - ved Chief's Office, Langatadistriktets offentlige altmuligt-kontor. Så går turen til "Bomas of Kenya" - en slags frilandsmuseum, hvor der er bygget mange små landsbyer efter de forskellige stammetraditioner. De er ikke beboet, men man kan se, at der nu og da må være aktivitet. Evans fortæller, at adskillige stadig bor på denne måde ude i landsbyerne. Der er stor forskel på de forskellige stammers hytter - forskellige materialer, størrelse, indretning o.s.v. Men fælles for alle landsbyerne er, at hvert voksent familiemedlem har sin egen hytte - Manden har sin (som regel ret lille), 1. konen sin (hun har altid den største hytte),

2. konen sin o.s.v. Døtrene sover hos deres mødre, indtil de skal giftes, men sønnerne skal have en fælles hytte for sig selv. Mange kenyanere - også dem, der lever under mere moderne og europæiserede forhold - prøver at opretholde denne bo-kultur.

Jeg ville hellere bo i en af disse græs- eller plankehytter end i et blikskur i slummen. Det må være et voldsomt kulturbrud at komme fra en landsby til slummen, hvor man må stuve familien sammen i et blikskur på 3 gang 4 meter.

Vi er hjemme midt på eftermiddagen. Søren og Anne skal ned på skolen, hvor de hver fredag har en HIV/AIDS-klasse med nogle af de unge fra kirken og Secondary School. Jeg skal forberede prædiken til på søndag.

SAFARI

Lørdag d. 20. maj kl. 04,50 bliver jeg vækket af en højtaler-råbende sang fra en nærtliggende moske (den har jeg ikke hørt før). I de følgende ti minutter kan jeg høre, at andre moskeer nede i slummen tager fat. Det er stadig sort nat, men jeg står op og begynder at gøre mig klar til dagens eventyr. - Vi skal på safari og starter kl. 6,00. Kl. ca. 05,45 tager et kor af mange blandede fuglestemmer fat, mens det for menneskeøjne stadig er mørkt.

Evans henter os kl. næsten præcis 6.

Menneskestrømmen ud af slummen er allerede begyndt. Mens vi kører tænder dagslyset, og solen kigger op over horisonten. Det er koldt. Vi kører til Nairobi National Park, som ligger syd for byen - ikke langt fra slummen. Ved indgangen skal vi ekspederes tre forskellige steder for at blive registreret og få vores billetter. Evans griner: "Typisk afrikansk kontornusseri."

Det første lange stykke vej ind i parken ser vi ingen dyr - kun nogle fugle. Men selve landskabet er hele turen værd - ubeskriveligt smukt - det kan ikke indfanges troværdigt af en amatørfoto med et digitalkamera. Vi har kørt ca. en time. Anne og Søren og jeg står på bagsædet med overkroppen op gennem soltaget. Solen begynder at brænde. Pludselig dukker de første antiloper op - og så kommer de ellers: Antiloper af mange slags og flere bøfler. Vi gør holdt ved et hytte-halvtag, hvor et par mænd i camouflageuniformer holder til. En anden bilfuld turister har også gjort holdt.

En bevæbnet vagt fører os ad en sti langs en flod. Han er ikke med som guide, og han kan ikke garantere, at vi ser flodheste eller krokodiller, som ellers holder til her. Han er kun med for at passe på os, for de vilde dyr går jo løs her, og de er faktisk vilde. Vi ser ingen flodheste, men en enkelt

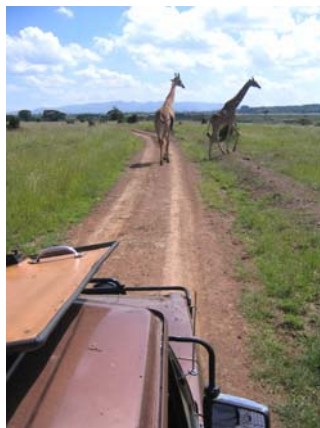
krokodille og nogle aber, der leger på den modsatte bred. Et næsehorn har haft nattelogi i et krat, viser vagten os, den er gået for ganske nylig, for der ligger friske lorte. En flok gribbe kredser i luften et sted ude over savannen. Vi går tilbage og kører videre. Flere dyr dukker op, strudse, giraffer (der ikke gider at flytte sig), flere antiloper og bøfler. Et sted er der halvtage med borde og bænke og et toilet. Her må man stå ud af bilen og spise sin frokost. Et skilt advarer: "Pas på bavianerne." Vi spiser vor medbragte frokost. Mens vi

rydder op og pakker sammen, kommer et andet hvidt safariselskab med en sort guide og slår sig ned ved et andet bord. De har lige pakket maden ud, da en stor hanbavian kommer springende og hopper lige op på bordet - flere mindre bavianer følger efter 8-10 stykker. Vildt postyr! Den sorte guide får dysset selskabet ned. Børnene bliver pakket i bilen, og det, der er muligt at redde af frokostpakkerne bliver reddet. Men bavianerne fik vistnok det meste. Vi fortsætter turen på "jagt" efter løver. Det er jo regntid, selv om det i disse dage er tørvejr, og græsset er højt. Løverne har sikkert set os, men vi kan ikke se dem - kun to haler, der forsvinder ind i et krat, idet vi kommer kørende - og lidt længere henne en enlig antilope, der ikke blev løvefrokost denne gang - undskyld, løver! En enkelt skildpadde og nogle giraffer, der stadig ikke gider at flytte sig, sinker Range Roveren. Vi ser mange fugle - især en sort fugl med rød "bankrøverhue" og lang, besværlig slaskehale - den er meget graciøs. I eftersøgningen, som nu gælder både løver og næsehorn, vover Evans sig ud på nogle mindre veje, der somme tider slet ikke er veje længere. Vi kører selvfølgelig fast. Evans filer frem og tilbage - indtil motoren siger mærkeligt. Vi bliver nødt til at stå ud af bilen - selv om man ikke må - og reparere motoren med min schweitzerkniv. Så skubber vi kareten fri og "svømmer" videre til vi finder en bedre vej. Pludselig begynder venstre bagdæk at sive, og så får vi travlt med at finde tilbage til hovedvagten. Det når vi ikke. Ca. 1 km derfra må vi standse. Vi bliver enige om, at der nok ikke er løver her på lag, og stiger ud og skifter baghjul. Så var den dag vist også ved at være brugt op. Ingen løver og næsehorn, men en rigtig fin oplevelse.

Det er lørdag aften. Klokken er lidt i ti. Det er sort nat udenfor. Jeg sidder på mit værelse i Golf Course 2 og er i færd med at lægge sidste hånd på mit manuskript til prædikenen i morgen. Søren og Anne arbejder videre med deres HIV/AIDS-materiale, eller også er det noget spejderarbejde, der skal forberedes. Et sted udenfor lyder skarpe knald. Jeg bemærker det næsten ikke, for jeg er så vant til, at der er fyrværkeri et eller andet sted i Silkeborg, når jeg sidder og forbereder gudstjeneste. De skarpe knald fortsætter, og det går op for mig, at det er lyden af skud nede fra slummen - mange skud.

SØNDAG I KIBERA LINE SABA BAPTIST CHURCH

Søndag (d. 21. maj.) henter Evans og Rose os i bilen kl. 10,00. Evans har keyboard og højttalere med bag i bilen. Vi kører uden om slummen til Langata Road og drejer her op ad en meget stejl og ujævn opkørsel til en slags vej, der går ind i slummen langs estaten bag kirken og skolen. Vejen bliver meget smal, og aktiviteten i strædet er høj - der kokkereres og sælges bønner fra store sække.

Frisørsalonerne er i fuld aktivitet. Hvordan Evans bærer sig ad, ved jeg ikke. Bilen skrumler og vipper voldsomt. Der er ingen plads til siderne. Alligevel snor han sig igennem uden at røre så meget som en bønne.

Vi når frem til smuthullet med det håndmalede skilt over: Kibera Laini Saba Baptist Church Soweto." Nede i skolegården er nogle børn ankommet - i stiveste pus - nogle småpiger i fine kjoler af skinnende stoffer, måske lidt for store, men flotte - nogle drenge med pressefolder i bukserne. Rose er også i skinnende blå - det er jo søndag.

Anne og Søren og Rose giver sig til at lege med børnene

- "Baboon, someone has taken your banana!" (den danske version: "Lille hund, der er no'en, der har taget dit kødben."). Der kommer flere børn, og der leges flere gruppelege.

Det er tid at søndagsskolen skal begynde. Der skal øves sange til gudstjenesten, og børnene forsvinder ind i et par klasseværelser. Kirkens unge er i fuld gang med bibelstudium i et tredje klasserum, og inde i kirkesalen sidder en gruppe voksne til Bibelstudium.

Nogle unge mænd hjælper Evans med at slæbe al elektronikken ned i kirken.

Klokken er ca. 11,00. Ca. 40 voksne og unge og 20 børn og teenagere har fundet ind i kirken.

Der lyder lidt velkendt "blip båt" fra de elektroniske finurligheder - en åbenbart international uvane.

Fire unge mænd fatter hver sin mikrofon og begynder at synge. En rytmisk vekselsang på swahili river forsamlingen med i et flerstemmigt præludium. Den sidste del af sangen er let at synge med på: "Hosanna, halleluja!" Evans byder velkommen til gudstjenesten - en særlig velkomst til

gæsten - det er mig - og til dem, der er med for første gang. Efter endnu en sang går alle rundt imellem hinanden og giver hånd og hilser. Der synges igen, mens børnene og teenagerne smutter ud. Så kommer børnene dansende ind i deres skinnende kjoler og pressefolder, mens de synger. En voksen synger for og prøver at holde lidt styr på de mindste, der ikke helt har lært dansetrinene. De synger et

par danse-sange, og smutter så hen på bænke for at gøre plads til teenagerne, der også kommer dansende ind. Efter teenagerne sang laver de unge drama. Hver søndag opfører de et dramastykke. I dag handler det om en mand og en kone, som har svære økonomiske problemer. De vælger medicinmanden (formidabelt spillet af David) frem for kirken. Medicinmanden forlanger 1 mio. shillings for nogle urter, som helt sikkert vil vende deres skæbne. Urternes virkning forsvinder dog, da præsten (Donald med pude på maven) kommer på besøg. Det korte af det lange bliver, at de

finder ud af, at bøn er både billigere og bedre end medicinmandens urter. Ungdomskoret tager over og får forsamlingen med i endnu et par sange, mens teenagerne ikke kan lade være at blande sig og danse med. Selv om jeg ikke forstår et ord af sangene, forstår jeg den glæde, der bobler her, helt ind i mit eget danske hjerte. Det er ikke opvisning, dette her - det er lovprisning og tilbedelse - og på en umiddelbar og varm måde genkender jeg Jesus selv, i ansigter og dansetrin og toner og i ord, jeg ikke forstår med hovedet. Jeg kæmper lidt med en klump i halsen og en tåre i øjenkrogen. Det er kun få ansigter og navne, jeg kender, men vi er brødre og søstre - vi er ét i Kristus. James - Evans' medpastor gennem flere år, som nu læser teologi - leder i bøn. Han læser en Bibeltekst på swahili, og endnu en sang får blikskuret til at gynge.

Så får jeg ordet for at prædike. Min tekst er Matt. 6.24-34 om ikke at bekymre sig, men først at søge

Guds rige. Jeg har i en måned vidst, at det var den tekst, jeg skulle prædike over, for jeg har ikke kunnet komme uden om den, selv om jeg er 110 % klar over, at jeg ikke har nogen som helst ret til at komme til Kiberaslummen og sige til mennesker dér: "I skal ikke bekymre jer." Men ordene er ikke mine, men Jesu ord både til dem og til mig selv. Og den vigtigste del af budskabet er: "... men søg først Guds rige!" Der bliver lyttet intens, mens jeg prædiker på mit bedste skoleengelsk, og James oversætter til swahili. Ordene nærmest suges ud af mig. James oversætter og gør både mit tonefald og mit kropssprog efter.

Evans tager over med en opfordring til at tage budskabet til sig og også benytte muligheden nu til at søge forbøn. Vi synger en sang, og 10-12 mennesker kommer frem til forbøn. Evans hvisker til mig, at jeg skal bede for hver enkelt af dem, så følger han efter. Jeg opgiver på forhånd at høre hver enkelts personlige ønske om forbøn - den kenyansk-

engelske accent har jeg stadig lidt problemer med, og i et bevæget øjeblik vil det gå helt skævt. Jeg beder for hver enkelt en bøn ud fra prædikenens pointe. Evans beder også for hver enkelt - for nogle på engelsk, for andre på swahili. Den sidste, jeg når til, er en meget mørk kvinde, som jeg også lagde mærke til, da de førstegangs-deltagende blev budt velkommen. Hun ryster voldsomt på hænderne, men falder til ro, da jeg beder for hende. Hele menigheden er i bøn. Enkelte står med ansigtet ind mod væggen og taler lavmælt, men ivrigt. Andre sidder ganske stille på bænken. Atmosfæren er intens og dyb.

De fire unge, der indledte gudstjenesten med sang, begynder stille at synge for. Sangen stiger, efterhånden som folk i salen når til ende med bønner. Derefter takker Evans af med både menigheden og mig - og undskylder, at gudstjenesten har trukket lidt ud over det vanlige. Jeg kigger overrasket på klokken - der er gået 3 timer. Hele menigheden siger den apostolske velsignelse i kor, og så skal præsterne hilse af med hver enkelt på vej ud af kirken.

Efter at have hilst på alle taler Evans kort med den meget mørke førstegangsdeltagende kvinde. Han kalder på mig. Jeg skal høre hendes historie, for hun har en søn, som har været ude i mange problemer, præcis en karakter til min bog. Vi aftaler en tid tirsdag formiddag.

Evans finder bilen, der har været parkeret et stykke borte. Den pakkes med elektronik, og vi snor os tilbage ad det smalle stræde, ned ad skrænten til Langata Road, og snart er vi tilbage i Golf Course 2 efter en betagende søndag formiddags oplevelse af Guds umiskendelige nærhed.

SØNDAGSMAD

Anne og Søren og jeg skal have noget frokost og går til Kenyatta Market ikke langt fra Golf Course 2. Uden for porten til markedet sidder nogle meget pjaltede mennesker, både børn og voksne. Der ligger også affaldsbunker, men dem er jeg snart vant til at se alle vegne.

Kenyatta Market er en markedsplads med murede boder i lange smalle gyder. Her sælges tøj, sko, ting og sager af alle slags (ikke meget frugt og grønt - det sælges langs vejen udenfor) og så vimler det med frisører - eller skal de kaldes hårkunstnere - og små spisesteder. En hel del boder er lukkede, fordi det er søndag. Alligevel er der liv og mylder. Vi finder et køkken, som Anne og Søren vist har prøvet før, og indtager de blå plastikstole omkring et hvidt bord. Vi bestiller noget grillstegt oksekød, pommes frites og Fanta. Kokken kommer med en

luns kød på en ben og skærer kødet ud i fingerbidder på et bræt. Pommes fritterne serveres på tallerken. Det smager godt, selv om noget af kødet er lidt sejt, og så er det rørende billigt.

Efter måltidet traver vi gennem markedet igen. Mange af frisørerne vil gerne have fingrene i Annes hår. Jeg spørger et sted, om jeg må fotografere. "You pay!" lyder svaret, "500 shillings." Jeg lader være. Søren finder en herrefrisør. Han trænger til at blive klippet og får en meget omhyggelig og nydelig klipning. Uden for markedsporten på vej hjem

vender jeg mig om og knipses et billede. En vred stemme råber: "No foto here!" Foregår der lyssky forretninger, eller vil de bare ikke have elendigheden udstillet? Jeg ved det ikke.

En dreng i en trævlet blå striketrøje - 12-14 år - kommer op på siden af mig. "Giv mig lidt penge til mad - jeg er sulten!" Søren og Anne ignorerer ham. Jeg er ikke så hårdet endnu, jeg kan ikke lade være at svare ham. Men svaret er nej - for jeg ved, at hvis jeg giver ham noget, går der 10 sekunder, så er der 50 andre, der også vil have noget - og lidt længere henne 50 til. Og Anne og Søren vil aldrig mere kunne nærme sig Kenyatta Marked, når jeg er rejst hjem. Drengen følger med os 200 meter hen ad gaden og bliver ved at tigge og trygle. Da han endelig giver op, har jeg det rigtig skidt, for han var helt sikkert sulten, og jeg er mæt. Jeg bruger en hel del tankekræfter på at forklare mig selv, at løsningen på den drengs problem ikke er at give efter for tiggeri, det er helt

andre ting, der skal til. Alle mine forklaringer er så rigtige, men ikke særligt overbevisende, for drengen var sulten - og det er han nok stadig.

zebrastribede forklæder og stråhat kommer med kødet på lange sværd og skærer lunser af på vore tallerkener. Det smager rigtig godt (undtagen krokodillen) Jeg får regningen. Godt 10.000 KSH for fem personer - rundt regnet en skolelærers månedsløn. Det er slet ikke dyrt sammenlignet med et dansk restaurantbesøg.

Da vi kommer hjem, har vi fået gæster - Sofie, en ung teologistuderende, der er volontør for Danmission i Tanzania. Hyggeligt.

Søndag aften kl. 18,30 henter Evans og Rose os, og vi kører til Carnivore. (Det var vistnok Søren og Anne, der havde lagt det punkt ind i mit program.) Carnivore betyder kødæder. Det er en meget fin restaurant lidt uden for Nairobi - ikke langt fra slummen. Her får vi serveret grillstegt kød af vilde dyr - struds, krokodille, kamel, vortesvin (som måske bare er gris), bøffel (som måske bare er ko). Tjenerne med flotte

Men drenges stemme lyder stadig i mit ene øre: "Bare 5 shillings - jeg er sulten." Jeg kan simpelt hen ikke finde ud af det mere. (Hold lige en pause i læsningen. Her i skrivende stund - 3 uger senere - skal jeg lige have tid til at tørre en tåre af øjenkrogen. For jeg ved, at han stadig er sulten.)

KIVANDINI VILLAGE

Mandag d. 22. maj. kl. 10,00 (African time: 10,45) dytter Evans udenfor. Vi sætter os i bilen og venter i fem minutter på Donald (præsten fra de unges dramastykke i kirken i går), som har inviteret os hjem til sine forældre i Kivandini landsbyen ca. 100 km. NØ f. Nairobi.

Vi krydser gennem Nairobi. Ved Globe Cinema - Afrikas største rundkørsel - er der trafikkaos i indadgående retning, og en stor menneskemængde har samlet sig i rundkørslen. (Om aftenen ser

Evans i TV, at det drejede sig om et væbnet biltyveri. Politiet skød og dræbte røverne på stedet.)

Vi kører ud ad Thika Road, passerer spredte estater og nogle mere beskedne bebyggelser med blikhytter. Vi kører gennem flere police-checkpoints undervejs, men bliver ikke standset. Trafikken bliver tyndere - vi møder en enkelt kamelrytter og en del æsel- eller oksekærrer. Elmasterne bliver sjældnere, og på et tidspunkt er de helt væk. Små flokke af køer og geder bliver

drevet i vejkanterne eller inde på markerne - hver flok har sin egen hyrde. Flere steder ser vi ananasplantager.

Efter halvanden times kørsel er vi ved landsbyen - en samling spredte lerklinede eller murede huse. Kun få mennesker er ude. Hvide bogstaver på en ottekantet blikhytte fortæller, at her er Chief's office - den lokale offentlige myndighed. Vi kører gennem husklyngen og videre ad en jordvej, der efterhånden nærmest bliver en sti. Der dukker Donalds forældres hus op. Et ganske pænt lille muret hus på en

gårdsplads. Donalds mor, Felister, byder os velkommen og låner Evans mobiltelefon og ringer efter sin mand. Han er skolelærer i landsbyen. Ved huset sidder nogle piger - det er vistnok naboens. Lidt efter kommer Donalds far, John, hjem sammen med en kollega. En

gammel nabo kommer også. Vi bliver budt indenfor. Huset er ret meget større end skurene i slummen, men principielt indrettet på samme måde. Forhænget til soveværelset er erstattet af en væg med en dør. Væggene er beklædt med plastik, og der hænger adskillige Maria- og Jesus-billeder (i glansbilledstil). Familien er katolikker. Donald er eneste baptist.

Donalds far er en mand med rigtig mange ord. Han fortæller og viser billeder i et album. Donalds søster og svoger døde begge to af AIDS for nogle måneder siden. Deres to børn er nu hos en anden søster.

Felister er gået ud i køkkenet - en lillebitte hytte på gårdspladsen. Her tilbereder hun et måltid mad til os - det foregår på en jiko på jorden. Hun serverer ris med grøntsager for hele selskabet - også kollegaen og naboen - store portioner. Det smager rigtig godt. Så viser John os rundt på "godset" - i forhold til andre ejendomme i landsbyen er dette næsten et gods. John har meget jord. Han dyrker majs, ærter, bønner, spinat, græskar m.m. Men det er tørt - faktisk meget tørt, for det har ikke regnet meget heroppe. Danida har lavet vandprojekter

mange steder i denne region, men de er ikke nået til Kivandini endnu.

John viser, hvor han vil bygge sit eget hus. Det er jo imod traditionen, at han sover under samme tag som hustruen. Jo, John er en driftig mand på sit "gods" - men det er nok konen, der knokler i marken, og sikkert også hende, der kommer til at bygge hans hus - sådan er rollefordelingen.

Det er tid at tage afsked. John kommer med en kylling. Den skal vi have med efter god afrikansk gæstebudsskik. Vi - d.v.s. Anne skal have den, for hun er jo eneste kvinde i selskabet, så hun skal passe den, slagte og plukke og tilberede den - - det bliver nu lidt svært, for hun tør ikke engang

holde den - heller ikke efter at John har vredet vingerne om på ryggen, så den ikke kan baske. Der bliver grinet meget af de skøre hvide.

Evans hvisker til mig, at jeg skal gå med John og Felister ind i huset, hvor ingen andre ser os. Der skal jeg give dem hver 1000 shillings og bede en bøn for hjemmet. Så har vi taget behørigt afsked.

John kører med os ind til landsbyen. Undervejs viser han os "supermarkedet" - en lille hus med et trådbur inden i. Bag trådnettet ligger forskellige varer i sparsomt udvalg, og købmanden sidder klar til at sælge. Jeg køber - bare for sjov - noget lokalt dyrket

snustobak pakket ind i et tørret blad.

Vi fortsætter til Johns skole. I bygningsmæssig standard ligger den midt imellem slum-skolerne og den skole, som Erik går på. Vi hilser på i en af klasserne. Eleverne er pænere i tøjet, end de fleste i slummen.

John vinker farvel, og vi vender næsen hjemad med en kylling i en plasticpose bag i bilen. Donald kører med hjem igen. Efter traditionen må han ikke overnatte under samme tag som sine forældre - og

der er kun det samme tag. Hvis han vil overnatte, må han bygge sin egen hytte på grunden. På vej ud af landsbyen får vi øje på en godt 2 m. høj giraf-

figur. Den skal undersøges. Der er flere flotte træfigurer. En ung mand, som har gået på kunstakademiet, har et lille værksted her - et ganske lille rum, hvor han sidder på gulvet med en økse og en kniv og skaber de smukkeste figurer.

Vi fortsætter hjemad.

Undervejs standser vi ved et mindre marked i vejkannten. Straks er sælgerne på dupperne. Vi køber nogle bananer og et par poser sukkerrørsstykker. De er det rene slik.

På vej gennem

Nairobi kommer vi forbi Nairobi Baptist Church - en megastor kirke, der ser ud, som om der er mange

amerikanske penge i den. Gudstjenesten dér siges også at være meget amerikansk præget. Det er dér diplomater og ministre og andre fra de højere sociale lag kommer - og slumkirken skal ikke vente meget støtte derfra.

Vi er hjemme kl. ca. 17,00. Igen bliver der igen grinet meget.

Dorkas og Margaret og Sofie, der ikke har været med på turen, kan levende se det komiske i kyllingesceancen.

Margaret forbarmer sig over Anne og tager kyllingen "under sine vinger" - den bliver temmelig forkælet. Sofie og Anne giver den navnet Brutus - for det kan udtales som en høne, der kagler, når bare tøserne er pjattede nok.

Jeg får en lille hyggesnak med Dorkas om hendes køkkenhave i en stribe jord ud mod vejen. Hun har papaya, bananer, mango, kål og forskellige krydderurter. Et par smukke fugle med blå fjerdragt, der changerer i grønt, slår ned et par meter fra os. Den ene fodrer den anden - mor med en stor unge. Bortset fra farven minder de meget om vores hjemlige solsort.

Det slår mig, at jeg nede i slummen kun har set vilde fugle højt oppe i luften - aldrig nede på jorden.

FLERE SLUM-SKÆBNER

Tirsdag kl. 10,30 bliver jeg hentet af Michael fra Primary School, som følger mig gennem slummen til skolen. Kl. 11 skal jeg møde den meget mørke kvinde fra i søndags. Hun og hendes søn sidder allerede og venter på mig i "lærerværelset".

Hun hedder Veronica, og sønnen hedder Erik. De hører til Luo-stammen og kommer fra South Nyanza ved Victoriasøen. Hendes mand fik arbejde i Nairobi. Der var bolig i forb. m. arbejdet, men de blev smidt ud og måtte flytte ned i slummen i 1997. Året efter døde manden. Hun har gjort rent på toiletter i Nairobi indtil sidste år. Nu klarer hun sig kun lige netop, fordi hun har bygget sig et hus med flere rum, som hun kan leje ud. Erik er 19 år. I to år har han ikke haft noget at lave, siden han røg ud af Highschool (sec. sch.) p. gr. a. skolepenge. Da han ikke har noget certifikat, kan han ikke få arbejde. Moderen arbejder på at få ham tilbage til skolen, så han kan gøre den færdig og få certifikat. Han har været i selskab med dårlige venner og er røget ind i druk - og "I even smoked!". Erik drømmer om at komme ind til militæret - eller at blive advokat, men han virker ikke særlig entusiastisk, når han siger det. Moderen er diabetiker. Hun har ikke penge til medicin, men kan godt arbejde, bare det foregår støt og roligt. De får som regel mad, men ikke hver dag. De ville gerne flytte tilbage til deres hjemegn, men en Luo-kvinde uden mand har ikke ret til jord, medmindre hun har penge at købe den for.

Jeg takker dem begge for samtalen og beder en bøn for dem. Jeg giver Veronica 500 shillings. Hun bliver dybt rørt og taknemlig.

Jeg benytter lejligheden til at interviewe endnu et par af eleverne på Primary School.

Først er det Wilfred. Han er 11 år og går i 6. klasse. Jeg spørger ham, hvor længe han har boet i Kibera. "10 måneder," lyder svaret. - "Hvor boede du så før?" - "I Soweto i 9 år!" (Nå ja, Kibera, som for udenforstående har givet navn til hele slummen, er jo egentlig en landsby cirka midt i slummen.) Familien flyttede, fordi husene er bedre i Kibera end i Soweto - det stemmer også med mine egne observationer forleden dag. Der er 11 medlemmer i familien, men de fleste bor i Kakamega i Western (nær grænsen til Uganda). I Kibera bor Wilfred sammen med sin far og mor. De arbejder begge på dagsbasis, moderen som hushjælp, faderen som bygningsarbejder. Det bedste, han ved, er at gå i skole. Den starter kl. 7, og han opholder sig dér det meste af dagen. Før han går i skole, får han en kop the. Det værste han ved er, at han ikke kan se video. Han har tre venner - to i skolen og én udenfor. Han kan godt lide at spille fodbold, og at lave små huse. Hans bedste fag i skolen er matematik. Engang vil han gerne bo i South C (et kvarter i Nairobi.) - "Og hvad skal du så være, når du bliver voksen?" - "Kunstner!" svaret kommer prompte. Wilfred er god til at tegne og male og vil gerne på kunstakademiet. (Da jeg næste dag pakker mit grej til hjemrejsen, finder jeg en lille skitseblok, som jeg ikke har fået brug for. Søren og Anne lover at give den til Wilfred.)

Headmasteren finder mit næste offer - Casiviko - en 12 årig pige fra 6. klasse. Hun bor sammen med sin mor, der har kræft i benene og arbejder som hushjælp, når hun kan få arbejde - og storesøster på 20 år, en bror på 15, og et par tvillingebrødre på 7 år. De kom for tre år siden fra Nyannira (vistnok nord for Nairobi) til slummen. Casiviko står op med solen kl. 6 og får en kop the til morgenmad. Så er hun i skole fra 7 til 17. Når hun kommer hjem skal hun hjælpe med at lave mad og gøre rent. Så spiser hun aftensmad (når der er noget) kl. ca. 21,00 og går i seng kl. 22,00. Hendes livret er mælk og kage. De får ofte fisk - og somme tider ingenting. Hendes bedste fag i skolen er Engelsk og Christian Religious Education. Hun vil gerne i Secondary School og drømmer om at blive ingeniør og bo i Amerika.

Da jeg kommer ud fra interviewet, møder jeg Rose i skolegården sammen med to unge mænd. Rose fortæller, at den ene er en nyankommet sudanese, den anden er tolk - sudanese taler ikke swahili, og manden kan kun lidt engelsk.

Rose mødte den nyankomne sudanese på en ret dramatisk måde i går. Hun var på vej til skolen mandag morgen. Ved en pludselig indskydelse går hun en anden vej, end hun plejer. Der støder hun ind i en hob mennesker med sten og køller. De er i færd med at tæve en mand, der ligger på jorden. Nogle har fundet et bildæk, andre har hentet en dunk benzin. Rose - som er et kendt ansigt i slummen - skrider ind i flokken og siger bestemt: "Stop - han dér er medlem af min kirke - ham skal I lade være!" (Hun har aldrig set manden før, men hun ved, hvad der er på færde.) Flokken standser med at tæve manden, som kommer op at stå. Han er flygtning fra Sudan, nyankommet til Nairobi. For at få kontakt til andre sudanese vil han købe simkort og mobiltid til sin telefon hos en gadesælger. Gadesælgeren tror, at han kan snyde den fremmede med at give falske penge tilbage, men sudanese brokker sig. Gadesælgeren råber op om, at han er en tyv, og flere kommer til. Først banker de ham uden for slummen. Så slæber de ham ned i slummen for at gøre, som "man" gør med en tyv dér: Man tæver ham halvt ihjel. Så lægger man et bildæk omkring ham, hælder benzin på og sætter ild til ham, mens han endnu lever - - sådan afskrækker man andre fra at stjæle. Rose ringer til politiet, som ret hurtigt indfinder sig (sandsynligvis fordi de ved, at Rose Emasit har forbindelser til udlandet - ellers har slummen ikke politiets store interesse.) Sudanese, gadesælgeren og Rose bliver taget med og kommer for lokalretten. Dommeren tror på Rose's og sudanese forklaring - hvad der sker med gadesælgeren, ved jeg ikke. Sudanese vil gerne begynde i 6. klasse (han er 22 år). Men han har ikke råd til at gå på en af de offentlige skoler. Derfor har Rose nu taget ham med til skolen i Soweto for at se, om det ikke kan lade sig gøre at putte ham ind dér.

Jeg venter på dem, der skal følge mig ud af slummen igen. Langt om længe kommer David og Joshua fra Secondary School. Da jeg går ind for at sige pænt farvel til headmasteren - det er nok sidste gang, jeg kommer i Primary School - får jeg ikke lov at gå. Han har lovet, at jeg vil tage afsked med skolen i fælles flok og sige nogle ord til alle eleverne. De bliver ringet sammen i kirken. Headmasteren holder en lille farveltale for mig og takker for den skoleklokke, som jeg har haft med til skolen. Så beder han Michael om på elevernes vegne at sige et par ord til mig. Michael holder en kort, men

velformuleret takketale med gode ønsker for mig. Jeg får ordet og takker tilbage til lærere og elever - men kan fornemme, at der forventes noget mere. Jeg må improvisere og beder en bænkefuld børn om at hjælpe mig med at fortælle en historie, som Jesus fortalte. De skal være får, og jeg skal også bruge en hyrde. Headmasteren udpeger Michael. Så hjælpes vi ad med at fortælle og opføre lignelsen om det bortløbne får, som hyrden leder efter, som om han ikke havde andre. "Så meget elsker Gud hver eneste af jer - dig og dig og dig - som om han ikke havde andre." Ungerne følger med med spidse ører og store øjne.

David og Joshua følger mig helt hjem. Jeg tager dem med ind til en velfortjent kold Fanta - det er meget varmt i dag. Efter lidt hyggesnak trasker de tilbage til skolen.

MASAI-MAKRED

Efter frokost vover Anne, Sofie, Søren og jeg os ud i en matatu-tur ind til byen. Vi skal på Masai-Marked. Vi farer lidt vild i gaderne og kommer ned i Nairobis "Vesterbro". Miljøet her er tæt, larmende, og lidt ubehageligt. Vi får flere tilråb såsom: "Hej white man - where are the dollars?" En nydelig, smilende mand kommer op på siden af mig. "Nå, I er nok på bytur ... kan du ikke kende mig? Det er mig nede fra porten!" Anne er hurtig og svarer: "Dig har vi aldrig set før!" Manden trækker sig tilbage. (Om aftenen forklarer Evans, at det er lommetyvenes typiske taktik. Han regnede selvfølgelig med, at vi boede på et hotel, og dér er porten som regel "nede". Og han ved, at hvide turister ikke kan se forskel på sorte mennesker. Godt kontaktforsøg.)

Efter lidt traven finder vi Masai-Markedet - to store kuperede områder i nærheden af den store rundkørsel.

Det er virkelig et spraglet foretagende at se på. Så snart vi sagtner farten og ser lidt interesserede ud, kommer en venligt smilende mand hen og spørger mig, om jeg har en kuglepen - han samler på kuglepenne. Han får en kuglepen - og så har han skabt kontakt. Han haler mig fra den ene bod til den anden, indtil han finder ud af, cirka hvad jeg er på udkig efter. Han vil gerne sælge mig mange træfigurer, men jeg nøjes med fire. Jeg kan ikke få at vide, hvad de koster - endnu. Han skal altså også lige vise mig nogle batikbilleder, som ikke er

særligt kønne, men jeg falder for nogle bananbladsbilleder. Med lidt besvær får jeg ham til at forstå, at nu skal jeg ikke have mere, og jeg vil gerne høre, hvor meget dette her skal koste. "12.000 Shillings" (ca. 1000 kr.) Jeg prajer Anne, der er rigtig god til at prutte. Jeg starter ved 1200 sh. Dealeren bliver rigtig vred på Anne - sådan et pigebarn skal ikke blande sig, når papa handler - papa er ikke nogen baby!! o.s.v. Vi prutter videre, og dealeren jamrer sig over mine bud. Vi lander på 2500 shillings. Han giver håndslag. Men - - så vil indehaveren ikke sælge til den pris. Han vil have

mindst 3000. Dealeren har dog givet mig håndslag og vil ikke løbe fra det - bare fordi jeg gav ham en kuglepen, siger han og griner. Vi sætter det hele tilbage og iler hen til nogle andre boder, hvor vi finder de tilsvarende ting - endda pænere forarbejdet. Nu er alt i skønneste orden, og jeg betaler 2600 shillings, og skal altså have 100 tilbage. Dealeren smutter med pengene. Jeg venter. Lidt efter kommer han tilbage. "Sorry, jeg havde ikke en 100-shilling," siger han og stikker mig en giraf. Jeg tager imod giraffen og giver ham hånd. Vi griner lidt ad det hele - han er nu go' nok. En stor mand med en ganske

flot træfigur følger med os derfra. Han vil grumme gerne sælge sin figur. Han er meget påtrængende, og jeg kan næsten ikke få lov at handle ved en anden bod, hvor damen har fine afrikanske skjorter. Jeg køber to skjorter for 600 shillings i alt. En dreng, der sælger bæreposer for 150 shillings slutter sig til selskabet. Manden med figuren er gået fra 10.000 til 1000 shillings, men jeg er lige så stædig som han. De to slipper os ikke, før vi er helt ude af markedsområdet.

Efter en støvet og hektisk eftermiddag tager vi bussen hjem. Vi skal til farvelmiddag hos Rose og Evans. Rose har tilberedt den mest fantastiske fisk til os - en hel til hver. Jeg ved ikke, hvad den hedder, men den har svømmet i Victoriasøen. Desuden kylling, bønner, chapati, ugali, ris og salat - alt for meget alt for god mad. Bagefter står den på kaffe. En rigtig hyggelig aften.

FARVEL KIBERA

Onsdag d. 24. maj ved 9,30 lyder den snart velkendte dytten fra Evans Range Rover ude ved porten. Både Søren og Anne og jeg selv har ærinder i den anden ende af slummen. Søren og Anne skal have gjort nogle aftaler i forb. m. deres HIV/AIDS-klasse, og jeg vil gerne se den tidligere præsident Daniel Arab Moi's villa, som ligger lige ved slummen. Vi kører nord om Kiberaslummen ad Kibera Drive. Ved vejen derfra ned i slummen er en stor åben plads med et par huse. Det er Chief's Office. Det vrimler med militær, for lidt til den anden side bag nogle store træer ligger Moi's villa. Vi kører

ned i slummen - først gennem en noget forslummet estate - så skrumpler vi gennem et typisk slumstræde. En lastbil med trækul holder i vejen, og vi må vente, til den kan flytte sig. Vi kommer ned til jernbanen og følger den en stump vej. Her fortæller et skilt, at der er en Medical Clinic - VCT - Voluntary Counseling and Testing Center. Evans dytter ved porten, som åbnes, så vi kan køre helt ind. (Man efterlader ikke en bil ubevogtet i slummen.) Vi bliver modtaget af en læge og et par andre, som viser os rundt i centeret -

spartanske, men nydelige forhold med undervisningslokale, forskellige klinik-rum og et bibliotek, hvor nogle børn sidder og læser - vistnok tegneserier. Søren og Anne vil gerne have en professionel over på skolen for at sige noget om HIV/AIDS. Men sådan en aftale skal træffes med hovedkontoret, som er flyttet til Willson Lufthavns-området. Vi takker af og kører tilbage. Nogle har tændt en jiko midt på vejen. En mand går hen og tager den med fingrene og løfter den væk. "Afrikanere kan tage på utroligt varme ting uden at brænde sig," bemærker Anne.

Oppe ved Kibera Drive vil jeg tage et billede af Chief's Office. Evans skubber mit apparat ned i skødet på mig: "Du må ikke fotografere her - hvis de ser det, bliver vi arresteret." Vi kører langsomt forbi området, hvor Moi's hus ligger. Vi kan lige skimte nogle tage og en lille stump gul væg.

Evans ser sig om. "Prøv at snuppe et billede her - hurtigt." Jeg knipser og får et ret dårligt billede af Moi's hus.

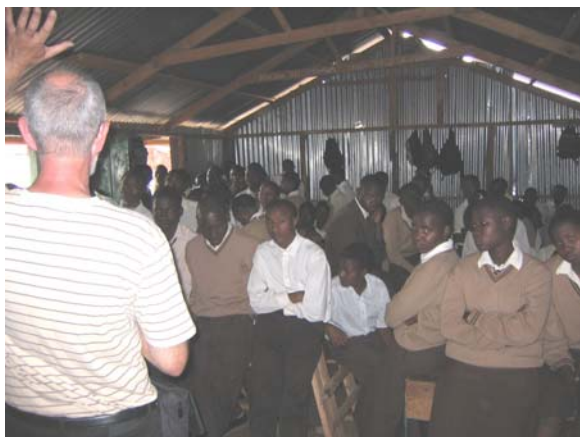

Vi kører hele vejen uden om slummen til Langata Road og drejer fra mod Willson Lufthavn. Vi finder AIDS-projektets hovedkontor - et nydeligt hus med smukke møbler og god plads. En kvindelig leder og hendes sekretær viser os til rette ved et stort blankt konferencebord. Evans og Søren og Anne forklarer deres ærinde. Der bliver truffet en aftale, og vi får udleveret et hæfte om HIV/AIDS. Det er udarbejdet af centret og oversat til flere sprog - skal bl. a. udgives i USA.

På vej ud skal vi lige hilse på i et kontor i husets gavl. Der sidder en biskop (vistnok anglikansk) og

en sekretær. Vi får en kort, hyggelig snak, og så skal vi sætte næsen mod Secondary School, hvor vi skal være kl. 12,00 til skolegudstjeneste. Nogle af de unge fra skolen, som var i kirke i søndags, har bedt mig komme og holde den samme prædiken for hele skolen. Da vi ankommer, er alle eleverne

samlet i det største klasselokale. Rose er også på skolen. En af elever kommer tumlende ud af døren, og vi ser en lærer i døråbningen, som dunker ham i hovedet. Rose bliver vred - der er ingen, der må slå eleverne! Vi hører sang og går ind - det er David og et par andre, der synger for, rytmisk og flerstemmigt. Efter et par sange præsenterer Evans mig og giver mig ordet. Denne gang kan jeg prædike uden oversættelse til Swahili. Jeg fornemmer lige så spidse øren som i kirken i søndags. Efter prædiken beder Evans Sofie om at lede i bøn. Så bliver der sagt farvel og tak - og tak - og tak. Jeg giver mit gamle engelske Ny Testamente til Evans og siger:

”Mon ikke der er én her, der kan bruge det?” Han spørger ud over hele flokken, hvem, de synes skal have det. ”The school pastor!” lyder det enstemmigt. En af eleverne baner sig vej frem - han er altså skolepræsten - og tager imod bogen med strålende øjne.

Da vi kommer hjem til Golf Course 2 igen, har Dorkas lavet afskedsmiddag. Nå ja, det er nok Margaret, der har lavet det meste. Og hvad står der på bordet? Grydestegt/kogt Brutus. Dorkas forklarer, at kyllingen jo er givet til os alle sammen, så vi er nødt til at spise den, inden jeg rejser - for at respektere giveren. Brutus smager godt med ris og ugali og tomat salat til.

Så er det pakke-kuffert-tid. Sofie laver danske pandekager til aftenmad.

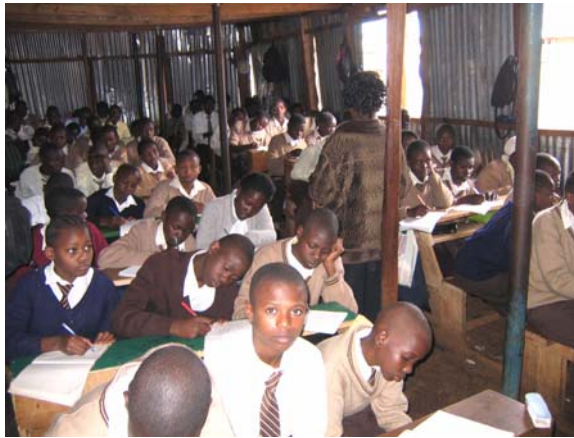
Jeg vil gerne have et par sukkerrør med hjem, men manden, der hver dag har solgt sukkerrør lige uden for vores port, har ikke været der hele dagen - snyd!

Evans henter os kl. 19,00. Jeg skal være i Kenyatta Lufthavnen kl. 20,00, men vi skal have god tid gennem ”the jam”, som Nairobi-trafikken meget betegnende kaldes. Vi skal lige vente på Rose, så jeg kan sige farvel til hende. Hun har været til møde på Secondary School om den lærer, der slog en elev tidligere på dagen - han blev vistnok fyret.

Jeg tager afsked med Rose, som ikke skal med til lufthavnen. Det er ikke så let, for hun er sådan et menneske, man kommer til at holde meget af.

På vej til lufthavnen er der tæt trafik og tre police-checkpoints. Vi kører igennem uden problemer. Så bliver der krammet til afsked. Anne og Søren regner jeg med at møde til sommer. Sofie og Evans og Rose håber jeg at møde igen - og ligeså alle de andre, jeg har set i øjnene nede i slummen. Flyet letter rettidigt, men mange mennesker - rigtig mange følger med hjem til Danmark i mit hjerte.

Disse sider har jeg skrevet - ikke så meget for at berette for andre - men mest for selv at fastholde og "fordøje" mine indtryk, som dog er mange flere, end jeg sådan lige kan skrive ned.

Det var dem, det hele handlede om.

Før jeg rejste ud til Kibera, sagde én til mig:
"Du er ikke den samme, når du rejser hjem - de gør noget ved dig!"
Og det er sandt nok!

Stor tak til

Evans Emasit

Rose Emasit

og

Anne Anhøj

Søren Skårhøj

og

For uforglemmelige dage i Kibera og omegn.

Og stor tak til BBU og Simon Skårhøj, som gjorde rejsen mulig.